

Forskningsbiblioteket som det 3. sted

Af Nan Dahlkild

Begrebet "det 3. sted" er i de seneste år slået kraftigt igennem i forbindelse med diskussioner omkring især folkebibliotekernes fremtid. Ja, begrebet er næsten blevet et mantra, når repræsentanter for Styrelsen for Bibliotek & Medier i offentlige sammenhænge fremlægger visioner for den kommende biblioteksudvikling. Det handler om behovet for uformelle mødesteder og sociale frirum. Spørgsmålet er, om det også kunne være interessant at inddrage i diskussionen om forskningsbibliotekernes fremtid?

Nan Dahlkild
Lektor
Danmarks Biblioteksskole
nd@db.dk

Før vi kigger på forskningsbiblioteket som "det 3. sted", kan der dog være grund til at se nærmere på begrebet og dets baggrund. "Det 3. sted" dukkede for første gang op i den amerikanske sociolog Ray Oldenburgs bog *"The Great Good Place"* fra 1989. Som det understreges af undertitlen "Cafés, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons and other Hangouts at the Heart of a Community" er der tale om uformelle sociale mødesteder, hvor man uforpligtende kan hænge ud mellem hjemmet som det første sted og arbejdet som det andet sted. Bogen fulgtes senere op af *"Celebrating the Third Place"* fra 2001, som er en antologi med eksempler på "tredje steder".

Udgangspunktet er savnet af lokal forankring, tætte sociale relationer og offentlige rum i de amerikanske storbyer, som domineres af privatbilisme og storcentre. Det er Oldenburgs mål at imødegå dette tab af uformelle offentlige rum ved at synliggøre, styrke og udvikle de "tredje steder", som stadig eksisterer, ikke blot som rekreative områder, men som vigtige forudsætninger for demokratiet.

Definition

Det er dog ikke alle offentlige rum, der falder ind under betegnelsen "tredje sted". Oldenburg opstiller i alt otte definitioner, som lægger vægt på følgende:

- 1) der er tale om et neutralt sted
- 2) det er inkluderende i forhold til sine brugere
- 3) samtale er hovedaktivitet
- 4) at stedet er åbent og tilgængeligt
- 5) der er stamgæster
- 6) det er et "enkelt" sted (Low Profile, Plainness),
- 7) der er "samspil" mellem gæsterne (Playful Mood) og
- 8) at stedet har kvaliteter som "et hjem uden for hjemmet".

Selvom nogen tror, at "det 3. sted" er udviklet som et specielt biblioteksbegreb, fremgår det allerede af Oldenburgs definitioner, at det i højere grad er møntet på lokalsamfundets mange varianter af uformelle mødesteder. Faktisk skriver Oldenburg netop, at f.eks. biblioteker og hospitaler ikke er "tredje steder": *"Unlike hospitals or libraries, which have exacting, complicated, and expensive internal requirements, third places are typically modest, inexpensive, and modest by comparison"*. Selvom flere af definitionerne kan passe på biblioteker, f.eks. i forbindelse med tilgængelighed og åbenhed, vil de færreste nok f.eks. anse samtale som bibliotekets hovedaktivitet.

Man kan derfor spørge sig selv, hvorfor begrebet er blevet så populært i biblioteksdebatten, at det ligefrem af nogen er blevet opfattet som et særligt biblioteksbegreb? Det umiddelbare svar er, at begrebet dukker op samtidig med diskussionen om bibliotekernes fremtidige rolle og den tilhørende nytænkning af bibliotekets funktioner. Netop for folkebibliotekerne er det vigtigt at være forankret i lokalsamfundet, og Oldenburgs understregning af de åbne og uformelle mødesteders betydning for lokale netværk, og for demokratiets samtale i bred betydning, ligger i forlængelse af traditionelle biblioteksværdier. Samtidig har et begreb som "Playful Mood" appel til dem, der ønsker mindre bureaukratisk organiserede biblioteker.

I forhold til folkebibliotekerne har de typiske forsknings- og specialbiblioteker langt mere præcist definerede områder, funktioner og målgrupper og er ikke på samme måde forankret i bestemte lokalsamfund. Alligevel kan der være grund til at være opmærksom på et begreb som "det 3. sted" i forbindelse med en indkredsning af forskningsbibliotekernes uformelle sociale betydning og mulige tiltrækning i uddannelses-

og forskningsmiljøer, ikke blot med et stort antal attraktive studiepladser, men også som socialt frirum. Nødvendigheden understreges af den stigende brug af elektroniske tjenester og den faldende brug af de traditionelle samlinger

Det Humanistiske Fakultetsbibliotek som et tredje sted

Det kunne være fristende at gennemgå forskellige ældre og nyere forskningsbibliotekers indretning som "tredje steder", men pladsen er ikke til det i denne sammenhæng. Derfor vil jeg koncentrere mig om et enkelt eksempel, nemlig Det Humanistiske Fakultetsbibliotek i København, som er helt nyindrettet.

Der er grund til at starte med at rose de to vellykkede etager mere studiepladser, den ene etage med mulighed for at tale sammen, den anden som stillezone. De to etager er bibliotekets gennemtænkte studiezone, som virker velfungerende med mange studerende, og som tilsyneladende svarer til internetgenerationens behov for koncentration, læsning og socialt nærvær uden for kollegieværelset. Til gengæld kunne den øvrige del af fakultetsbibliotekets offentlige og åbne rum indrettes langt bedre – især hvis vinklingen er "det 3. sted". Her skal lige tilføjes den baggrundsoplysning, at størstedelen af bibliotekets bogbestand står på lukkede hylder med den begrundelse, at nutidens brugere bestiller deres litteratur elektronisk, og derfor ikke behøver at se bøgerne. Om denne filosofi er rigtig, skal ikke diskuteres her. De følgende kommentarer vil udelukkende rette sig mod den tilbageværende offentligt tilgængelige del af biblioteket, nemlig de små afdelinger med nyheder på åbne hylder og stueetagens åbne "lounge".

Den nuværende fremlæggelse af bibliotekets nyanskaffelser er mildt sagt uhyre diskret præsenteret og ikke mindst beskedent skiltet.

Det Humanistiske Fakultetsbibliotek

Det vigtige er den aktive præsentation af bibliotekets ressourcer

I forbindelse med præsentationen af den nye litteratur er det oplagt at tage skridtet fuldt ud: At tynde ud mellem reolerne, synliggøre de mange aktuelle bøger ved at lægge dem frem på skrånhylder, ofte med spændende forsider. Derved kan disse i øjeblikket meget stille rum gøres til steder, hvor det er attraktivt at orientere sig i den helt nye litteratur – som i boghandlere eller i mange folkebiblioteker. Luksusudgaven vil være små tematiske udstillinger, men almindelig faglig inddeling kan også gøre det. Det kan ikke være en uoverkommelig eller uvelkommen opgave for bibliotekets fagreferenter, og biblioteket kunne placere sig i litteraturformidlingen til forskere og studerende på en ganske anderledes aktiv måde. (Siden forfatterens besøg på Det Humanistiske Fakultetsbibliotek er der i foyeren blevet opstillet et bogtårn med udstilling af nye titler samt en ”Bogstafet”-søjle, hvor undervisere ved Københavns Universitet på skift udstiller og kommenterer bøger, der har haft betydning for dem personligt såvel som professionelt red.). Den fysiske fremlæggelse kunne suppleres med elektronisk synliggørelse, igen med mulighed for at lære af de store internationale elektroniske boghandlere.

Tilsvarende kunne den store åbne foyer udnyttes langt bedre. Selv om den som café aldrig vil kunne konkurrere med kantinen på den anden side af kanalen, vil den kunne noget andet, nemlig nærme sig rumligt og socialt til bogcaféen, hvor dagens aviser og aktuelle tidsskrifter ikke bare er lagt frem på en lille vogn men bliver attraktivt præsenteret, så de bliver synlige og – ligesom de boglige nyheder i det tilgrænsende rum – bliver et uomgængeligt orienteringssted. Dermed kan rummet som helhed også blive et træfpunkt i social og intellektuel sammenhæng. Om den nuværende møblering med farvede

skumfiduser er den rigtige, skal heller ikke kommenteres her. Det vigtige er den aktive præsentation af bibliotekets ressourcer.

Også her ville luksusudgaven være små tematiske udstillinger, gerne sammen med arrangementer af uformel karakter, som løftes ud af målrettet undervisningssammenhæng. Her kan den fleksible foyeragtige møblering udnyttes som modsætning til de fast strukturerede auditorier og undervisningslokaler. Gerne i Playful Mood.

I forhold til folkebibliotekerne har de typiske forsknings- og specialbiblioteker langt mere præcist definerede områder, funktioner og målgrupper og er ikke på samme måde forankret i bestemte lokalsamfund. Alligevel kan der være grund til at være opmærksom på et begreb som ”det 3. sted” i forbindelse med en indkredsning af forskningsbibliotekernes uformelle sociale betydning.